

Anna Jagiełło-Szostak

Dyplomatyczna ofensywa Niemiec wobec Bośni i Hercegowiny po 24 lutego 2022

Wzmoczone działania polityczne Niemiec wobec Bośni i Hercegowiny widoczne są od momentu rozpoczęcia konfliktu rosyjsko-ukraińskiego. Mimo że ostatnia wizyta kanclerza Niemiec Olafa Scholza na Bałkanach w czerwcu 2022 r. nie obejmowała BiH, to zarówno niedawne wizyty w tym państwie Annaleny Baerbock, minister spraw zagranicznych Niemiec, i Christine Lambrecht, minister obrony Niemiec, jak i dyskusja na forum Bundestagu nt. stabilności Bośni i Hercegowiny z 8 lipca 2022 r. przyczyniły się do przyjęcia rezolucji dotyczącej wznowienia udziału sił zbrojnych Niemiec w misji EUFOR Althea. Pokazały również niezmiennie zaangażowanie Niemiec na rzecz rozwoju euroatlantyckiej perspektywy BiH.

Rosnące zaangażowanie niemieckiej dyplomacji. Intensyfikacja działań politycznych Niemiec wobec Bośni i Hercegowiny widoczna jest od momentu agresji Rosji na Ukrainę. W ostatnich latach polityczne relacje obu państw koncentrowały się na inicjatywie Procesu Berlińskiego, zapoczątkowanego w 2014 r. przez Niemcy. W 2015 r. wizytę w BiH złożyła Angela Merkel w celu omówienia reform społecznych i gospodarczych oraz przyspieszenia postępów państwa na drodze do UE. Merkel spotkała się także z krewnymi niektórych ofiar masakry w Srebrenicy.

Istotną kwestią był wybór – przy bezpośrednim poparciu A. Merkel – w 2021 r. na stanowisko wysokiego przedstawiciela ds. BiH Christiana Schmidta, byłego członka Bundestagu. Wskazuje to na ich ścisłą współpracę i „polityczne namaszczenie” jego działalności w BiH. Nominacja C. Schmidta nie została uznana przez Republikę Serbską i Rosję, a jego wybór podważają również Chiny. Utrzymujący się, negatywny stosunek przedstawicieli RS do C. Schmidta wynika z tego, że otwarcie krytykuje on przywódców politycznych RS. Wzmocniona widoczność i zaangażowanie wysokiego przedstawiciela w rozwój sytuacji politycznej w BiH mają związek z przedłużającym się, potencjalnie destabilizującym konfliktem wewnętrznym w tym państwie. Odzwierciedla również nadal widoczną potrzebę zaangażowania społeczności międzynarodowej w stabilizację BiH.

Po rozpoczęciu rosyjskiej inwazji na Ukrainę, minister spraw zagranicznych Niemiec Annalena Baerbock w marcu 2022 r. odwiedziła BiH jako pierwsze spośród państw Bałkanów Zachodnich. Wizyta spowodowana była przeciągającą się, niestabilną wewnętrzną sytuacją w tym państwie. Podczas spotkania minister skrytykowała destabilizujące działania Milorada Dodika w RS i zaakceptowała potrzebę podtrzymania europejskiego kursu BiH. Minister Baerbock zasugerowała także, że część RS może zostać wyłączonej z niemieckich inwestycji oraz niemieckiej pomocy gospodarczej.

Następnie w maju 2022 r. wizytę w BiH złożyła Christine Lambrecht, minister obrony narodowej Niemiec, podczas której kurtuazyjnie zapewniła, że Niemcy będą wspierać BiH na drodze do UE i NATO, oraz pochwaliła BiH za zaangażowanie w międzynarodowych misjach pokojowych (np. Afganistanie). Tematem rozmów była także dwustronna współpraca obronna obu państw oraz przedłużenie misji EUFOR Althea, której mandat wygasa w listopadzie 2022 r. Obie wizyty pokazały, że dyplomacja niemiecka zintensyfikowała wysiłki na rzecz utrzymania stabilności i zachowania proeuropejskiego kursu regionu bałkańskiego, nie wolnego od destabilizujących wpływów Rosji.

W dniach 10-12 czerwca 2022 r. miała miejsce wizyta kanclerza Niemiec Olafa Scholza na Bałkanach. Polityk udał się do Kosowa, Serbii, Grecji, Macedonii Północnej i Bułgarii, ale nie odwiedził BiH (zob. „Komentarze IEŚ”, nr 637). Kwestie przyszłości BiH zostały poruszone podczas spotkania w Serbii z prezydentem Aleksandrem Vučićem i odnosiły się do: potencjalnej secesji RS z BiH oraz wewnętrznych sporów pomiędzy partiami etnicznymi na temat ordynacji wyborczej, pojawiających się przed zaplanowanymi na październik 2022 r. wyborami powszechnymi w BiH (zob. „Komentarze IEŚ”, nr 638). Podczas spotkania kanclerz podkreślił potrzebę przeprowadzenia wyborów w BiH. Wizyta O. Scholza w sąsiedniej Serbii może być postrzegana dwojako. Po pierwsze, jako sygnał wsparcia dla BiH w relacjach z UE. Po drugie, może wskazywać, że interesy BiH zależne są od graczy regionalnych, jak Serbia. Niedawne działania niemieckiej dyplomacji

pokazują, że władze w Berlinie, świadome bliskich relacji między Serbią i RS, dążą do przekonania władz w Belgradzie do nieingerowania w sprawy wewnętrzne BiH¹.

Decyzje Bundestagu w sprawie Bośni i Hercegowiny. 8 lipca 2022 r. Bundestag przyjął dwie istotne, ale nie przełomowe rezolucje w sprawie BiH. Mają one na celu integrację BiH z UE i wspólnotą euroatlantycką oraz deeskalację napięć wewnętrznych w BiH.

W rezolucji (20/2242) pt. *Wznowienie udziału sił zbrojnych Niemiec w kierowanej przez UE misji stabilizacyjnej w Bośni i Hercegowinie (EUFOR Althea)* zaaprobowano wysłanie do BiH 50 niemieckich żołnierzy, którzy wracają do składu misji po 10 latach. 518 deputowanych głosowało za, 96 było przeciw, a 3 wstrzymało się od głosu. W dokumencie określono zadania obejmujące: wspieranie i koordynowanie szkoleń bośniackich sił zbrojnych, pomoc w tworzeniu tzw. bezpiecznego środowiska oraz wykonywanie zadań dowodzenia, łącznikowych, doradczych, obserwacyjnych i wspierających.

Przyjęto również rezolucję (20/2035) pt. *Wspieranie Bośni i Hercegowiny na drodze do lepszej przyszłości*, której projekt został złożony przez trzy partie koalicji rządzącej, Socjaldemokratyczną Partię Niemiec (SPD), Zielonych i Liberalno-Demokratyczną Partię (FDP). Projekt ten poparty został przez Unię Chrześcijańsko-Demokratyczną/Unię Chrześcijańsko-Społeczną (CDU/CSU), natomiast Alternatywa dla Niemiec (AfD) i lewica opowiedziały się przeciw inicjatywie. Dokument ten przewiduje m.in.: zwiększenie zaangażowania Niemiec w BiH, opowiedzenie się za sankcjami wobec osób, instytucji i firm podważających suwerenność, integralność terytorialną oraz porządek konstytucyjno-prawny BiH, udzielanie wsparcia wysokiemu przedstawicielowi ds. BiH, kontynuację Procesu Berlińskiego dla Bałkanów Zachodnich oraz zbliżenie BiH z NATO. Wniosek ten zawiera także apel do władz w Belgradzie i Zagrzebiu o zachowanie dystansu wobec sporów wewnętrznych w BiH. Szczególną uwagę zwrócono na działalność etnonacjonalistyczną Milorada Dodika, członka prezydencji BiH, i Dragana Čovicia, przewodniczącego Chorwackiej Wspólnoty Demokratycznej BiH (HDZ BiH).

Milorad Dodik określił rezolucję 20/2035 jako błędną i powiązaną z „muzułmańskim nacjonalizmem”. Podobnie Chorwackie Zgromadzenie Narodowe Bośni i Hercegowiny, organizacja zrzeszająca partie chorwackie, nazwało inicjatora rezolucji Adisa Ahmetovicia, niemieckiego polityka pochodzenia bośniackiego z SPD, „radykalnym bośniackim unitarystą”. Działania niemieckiego parlamentu pozytywnie ocenił Šefik Džaferović, członek prezydencji BiH z boszniackiej Partii Akcji Demokratycznej (SDA), który podziękował zarówno za wsparcie BiH, jak i za otwarte wskazanie polityków odpowiedzialnych za blokowanie demokratycznych procesów politycznych w BiH.

Rezolucja spotkała się też z krytyką niemieckiego parlamentarzysty Josipa Juratovicia (SPD), sprawozdawcy grupy parlamentarnej ds. relacji z Europą Południowo-Wschodnią w Bundestagu. Potępił on decyzję, argumentując, że oprócz nacjonalistycznej i separatystycznej polityki M. Dodika i D. Čovicia nie wspomniano o przedstawicielu Boszniaków – Bakirze Izetbegoviciu. Ponadto wskazał na konieczność walki z korupcją i przestępczością w BiH, która dotyczy wszystkich stron sporu.

Uwarunkowania ekonomiczne. Nie bez znaczenia są także względy społeczno-ekonomicznej współpracy niemiecko-bośniackiej. Niemcy, obok Austrii, Szwecji, Holandii i Danii, stanowią kluczowy kierunek migracji z BiH. Obecnie w Niemczech zamieszkuje ponad 222 tys. osób posiadających obywatelstwo Bośni i Hercegowiny², a wyjazdom z BiH sprzyja niepewna sytuacja na rynku pracy oraz wysokie bezrobocie, wynoszące 30,66%³. Ponadto na mocy niemieckiej *Ustawy o imigracji wykwalifikowanych pracowników* z 2020 r. dominującą grupę migrujących pracowników stanowią mieszkańcy Bałkanów Zachodnich (WB6)⁴. Niemieckie przepisy, regulujące imigrację obywateli z WB6, przewidują tzw. „regulę Bałkanów Zachodnich”, w ramach której wydawane jest w ciągu roku 25 tys. pozwoleń na pracę. Na niemieckim rynku brakuje pracowników m.in. w sektorze hotelarskim i gastronomicznym, stąd np. stowarzyszenie DEHOGA Baden-Württemberg domaga się dalszego przedłużenia „reguły Bałkanów Zachodnich” oraz przyspieszenia wydawania wiz

¹ Podobnie przebiegła wizyta Angeli Merkel, która we wrześniu 2021 r. odwiedziła Serbię i Albanię oraz rozmawiała o sytuacji w BiH z prezydentem A. Vučićem. Mimo oczekiwań społecznych, że A. Merkel odwiedzi także BiH, do wizyty tej nie doszło.

² *Foreign population by place of birth and selected citizenships on 31 December 2021*, <https://www.destatis.de/EN/Themes/Society-Environment/Population/Migration-Integration/Tables/foreigner-place-of-birth.html> [11.07.2022].

³ *Bosnia and Herzegovina Unemployment Rate*, <https://tradingeconomics.com/bosnia-and-herzegovina/unemployment-rate> [14.06.2022].

⁴ *Skilled Workers From Western Balkans Benefited Most From Germany's Skilled Immigration Act in 2020*, 11.03.2021, <https://www.schengenvisa.info.com/news/skilled-workers-from-western-balkans-benefited-most-from-germanys-skilled-immigration-act-in-2020/> [8.07.2022].

i pozwoleń na pracę⁵. Pod względem wymiany gospodarczej głównym rynkiem eksportowym dla BiH są właśnie Niemcy, a pod względem importu Niemcy zajmują trzecią pozycję, zaraz za Serbią i Chorwacją.

Wnioski. Intensyfikacja działań niemieckiej dyplomacji na rzecz stabilizacji i zachowania europejskiego kursu Bałkanów Zachodnich pokazuje, że władze w Berlinie obawiają się potencjalnej niestabilności w regionie w sytuacji przedłużającej się agresji rosyjskiej na Ukrainę i dążą do zapewnienia trwałej stabilności BiH. Wydaje się również, że brak bezpośredniej wizyty kanclerza O. Scholza w BiH mógł być zabiegiem dyplomatycznym, mającym na celu pokazanie, że Niemcy nie chcą wtrącać się w kwestie wewnętrzne BiH przed nadchodzącymi wyborami. O prowadzenie podobnej polityki niemieszania się w sprawy wewnętrzne BiH Bundestag zaapelował do Serbii i Chorwacji w przyjętej rezolucji 20/2035 parlamentu niemieckiego.

Działania niemieckiej dyplomacji w odniesieniu do BiH, *de facto* jako element łagodzący, wpisują się w istniejące podziały na scenie politycznej BiH, wyznaczone ścieraniem się dwóch idei wspólnego państwa, tj. koncepcji unitarystycznej i państwa obywatelskiego, którą proponują liderzy Boszniaków (podejście to znajduje poparcie Niemiec), oraz koncepcji etnicznej, reprezentowanej przez chorwackich i serbskich przedstawicieli w BiH. Dodatkowo intensyfikacja wewnętrznych sporów politycznych w BiH może doprowadzić do wycofania się Niemiec z inwestycji i pomocy, zwłaszcza w RS.

⁵ *Njemačka vapi za radnicima sa Balkana, moguće i nove Okalice*, 3.07.2022, <https://ba.n1info.com/vijesti/njemacka-vapi-za-radnicima-sa-balkana-moguće-i-nove-okalice/> [3.07.2022].